EVGENI TANCHEV
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2021. július 15.[1]

C-869/19. sz. ügy

L
kontra
Unicaja Banco, S.A., korábban Banco de Caja España de Inversiones, Salamanca y Soria, S.A.U.

(a Tribunal Supremo [legfelsőbb bíróság, Spanyolország] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Előzetes döntéshozatal – 93/13/EGK irányelv – A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételek – A 6. cikk (1) bekezdése – Az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elve – 2016. december 21-i Gutiérrez Naranjo és társai ítélet (C-154/15, C-307/15 és C-308/15, EU:C:2016:980) – A tisztességtelen feltétel semmisségének megállapításához fűződő visszafizetési kötelezettség időbeli korlátozása – A fellebbezést elbíráló nemzeti bíróság által végzett felülvizsgálat terjedelme – Rendelkezési elv – A kérelemhez kötöttség elve – A *reformatio in peius* tilalmának elve – A jogerő elve – Jogvesztés”

I. Bevezetés

1. A Tribunal Supremo (legfelsőbb bíróság, Spanyolország; a továbbiakban: legfelsőbb bíróság) jelen kérelme a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv[2] értelmezésére vonatkozik. A kérelem a nagytanács 2016. december 21-i Gutiérrez Naranjo és társai ítélete[3] nyomán indított felülvizsgálati eljárás keretébe illeszkedik. Az említett ítéletben a Bíróság lényegében megállapította, hogy a legfelsőbb bíróság által kialakított azon nemzeti ítélkezési gyakorlat, amely időben korlátozta a küszöbkikötésként ismert tisztességtelen feltétel alapján a fogyasztók által a bankoknak jogalap nélkül megfizetett összegek visszafizetését, ellentétes a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével, amelynek értelmében a tisztességtelen feltételek nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, és hogy ezáltal a fogyasztók e rendelkezés alapján jogosultak ezen összegek teljes visszafizetésére.

2. A jelen ügyben felmerülő probléma abból fakad, hogy az említett nemzeti ítélkezési gyakorlat miatt a visszafizetést ily módon időben korlátozó elsőfokú ítélet ellen csak a bank nyújtott be fellebbezést, a fogyasztó azonban nem, és a Bíróság az ilyen fellebbezés benyújtására nyitva álló

[1] Eredeti nyelv: angol.

[2] HL 1993. L 95., 29. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 2. kötet, 288. o.

[3] C-154/15, C-307/15 és C-308/15, EU:C:2016:980 (a továbbiakban: Gutiérrez Naranjo ítélet). Lásd még a jelen indítvány 50. pontját.

határidő lejártát követően, de azt megelőzően hozta meg a Gutiérrez Naranjo ítéletet, hogy a fellebbezést elbíráló nemzeti bíróság meghozta volna határozatát. A Bíróság előtt álló fő kérdés tehát az, hogy a fellebbezést elbíráló nemzeti bíróságnak ilyen körülmények között el kell-e rendelnie hivatalból a Gutiérrez Naranjo ítéletnek megfelelően a fogyasztó által jogalap nélkül megfizetett összegek teljes visszafizetését a nemzeti eljárásjog bizonyos elvei – többek között a rendelkezési elv, a kérelemhez kötöttség elve és a *reformatio in peius* tilalmának elve – ellenére, amelyek úgy tekinthetők, hogy megakadályozzák ebben.

3. A jelen ügyet a Bíróság négy másik üggyel (C-600/19., C-693/19., C-725/19. és C-831/19. sz. ügy) párhuzamosan vizsgálja, amelyekben a mai napon ismertetem indítványomat. Ezek az ügyek spanyol, olasz és román előzetes döntéshozatal iránti kérelmeken alapulnak, és szintén a nemzeti bíróság azon kötelezettségének terjedelmével és a nemzeti eljárási rendszerekkel való viszonnyal kapcsolatos hasonló és potenciálisan érzékeny kérdéseket érintenek, hogy a Bíróságnak a 93/13 irányelvet értelmező ítélkezési gyakorlata alapján hivatalból *(ex officio)* vizsgálja a szerződési feltételek tisztességtelen jellegét.

4. Következésképpen a jelen ügy alkalmat ad a Bíróság számára arra, hogy továbbfejlessze a 93/13 irányelvre vonatkozó ítélkezési gyakorlatát, és többek között tisztázza az említett nemzeti eljárási elvek alkalmazásával kapcsolatos kérdéseket a tisztességtelen feltételek említett irányelv szerinti bírósági vizsgálatával összefüggésben.

II. Jogi háttér

A. Az uniós jog

5. A 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése előírja:

„A tagállamok előírják, hogy fogyasztókkal kötött szerződésekben az eladó vagy szolgáltató által alkalmazott tisztességtelen feltételek a saját nemzeti jogszabályok rendelkezései szerint nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, és ha a szerződés a tisztességtelen feltételek kihagyásával is teljesíthető, a szerződés változatlan feltételekkel továbbra is köti a feleket.”

B. A spanyol jog

6. A Código Civil español (a továbbiakban: polgári törvénykönyv) 1303. cikke kimondja:

„Ha megállapítják egy kötelezettség semmisségét, a szerződő felek kötelesek egymásnak kölcsönösen visszaadni a szerződés tárgyát képező dolgokat azok hasznaival, illetve az árat a kamatokkal együtt, kivéve az ezt követő cikkek esetében.”

7. A Ley de Enjuiciamiento Civil (a továbbiakban: a polgári perrendtartásról szóló törvény) 216. cikke értelmében:

„A polgári bíróságok az eléjük kerülő ügyeket a felek által szolgáltatott tények, bizonyítékok és kérelmek alapján bírálják el, kivéve ha a törvény különös esetekben eltérően rendelkezik.”

8. A polgári perrendtartásról szóló törvény 218. cikkének (1) bekezdése kimondja:

„1. A bírósági határozatoknak egyértelműeknek és pontosaknak kell lenniük, továbbá meg kell felelniük a kereseti kérelmeknek és a felek által a per során kellő időben előterjesztett egyéb kérelmeknek. Tartalmazzák a kért megállapításokat, határoznak az alperes pernyertességéről vagy pervesztességéről, valamint a jogvita tárgyát képező minden vitás kérdésről.

A bíróság – anélkül, hogy eltérne a kereset tárgyától olyan ténybeli és jogi elemek elfogadásával, amelyek különböznek a felek által előterjeszteni szándékozottaktól – az ügyre alkalmazandó jogi normák alapján határoz, még akkor is, ha azokat a jogvita felei helytelenül idézték, vagy azokra helytelenül hivatkoztak.”

9. A polgári perrendtartásról szóló törvény 412. cikkének (1) bekezdése kimondja:

„Attól kezdve, hogy az eljárás tárgya a keresetben, az ellenkérelemben vagy adott esetben a viszontkeresetben meghatározásra került, a felek azt később nem változtathatják meg.”

10. A polgári perrendtartásról szóló törvény 465. cikkének (5) bekezdése értelmében:

„A fellebbviteli eljárásban hozott ítélet vagy végzés kizárólag a fellebbezésben, illetve adott esetben a 461. cikkben hivatkozott ellenkérelmekben foglalt jogalapokkal és kérdésekkel kapcsolatban hozható. A határozat nem lehet hátrányos a fellebbezőre nézve, kivéve, ha a hátrány abból ered, hogy helyt adnak a szóban forgó határozat elleni, az eredetileg az ellenérdekű fél által benyújtott csatlakozó fellebbezésnek.”

III. A tényállás, az eljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés

11. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat szerint 2006. március 22-én a Banco de Caja España de Inversiones, Salamanca y Soria, S.A.U. pénzintézet (a továbbiakban: Banco Ceiss), amely később beolvadt az Unicaja Banco, S.A.-ba (a továbbiakban: Unicaja Banco), L mint fogyasztó részére 120 000 euró összegű jelzálog-fedezetű kölcsönt nyújtott lakásvásárlás céljából. L-nek 30 év alatt kellett azt visszafizetnie 360 havi részletben.

12. A kölcsönszerződésnek a Banco Ceiss által előre meghatározott általános feltételei szerint a kölcsön kamatlába évi 3,350% volt az első évben, majd változó kamatlábat állapítottak meg, amely az egy évre irányadó Euriborhoz 0,52% hozzáadásával jött létre.[4] A szerződés azonban egy olyan kikötést tartalmazott, amely megállapította, hogy a kölcsön kamatlába soha nem csökkenhet az évi 3%-os mérték alá (a továbbiakban: küszöbkikötés). Amikor az Euribor jelentősen csökkent 2009-ben, ez a kikötés megakadályozta, hogy a kölcsön kamatlába az évi 3%-os mérték alá csökkenjen.

13. L 2016 januárjában keresetet nyújtott be a Banco Ceiss-szel szemben a Juzgado de Primera Instancia de Valladolidhoz (valladolidi elsőfokú bíróság, Spanyolország; a továbbiakban: elsőfokú bíróság), amelyben a küszöbkikötés semmisségének megállapítását kérte amiatt, hogy az az átláthatóság hiánya miatt tisztességtelen a 93/13 irányelvet átültető spanyol jogszabály

[4] Az Euribor az európai bankközi kamatlábat jelenti. Az Euribor azokon az átlagos kamatlábakon alapul, amelyeken a bankok kölcsönt vesznek fel egymástól euróban.

értelmében. Ezenkívül L azt kérte, hogy a Banco Ceiss fizesse vissza számára a küszöbkikötés alapján jogtalanul beszedett teljes összeget. L másodlagosan azt kérte, hogy a Banco Ceiss fizesse vissza számára a 2013. május 9-től kezdődően az említett kikötés alapján beszedett összeget.

14. 2016. június 6-i ítéletével (a továbbiakban: elsőfokú ítélet) az elsőfokú bíróság megállapította, hogy a küszöbkikötés az átláthatóság hiánya miatt tisztességtelen, és a Banco Ceisst arra kötelezte, hogy a 2013. május 9-től kezdődően beszedett összeget kamatokkal együtt fizesse vissza a legfelsőbb bíróság 2013. május 9-i ítéletében (241/2013. sz., a továbbiakban: 2013. május 9-i ítélet) megállapított ítélkezési gyakorlatnak megfelelően. E bíróság a Banco Ceisst kötelezte továbbá a költségek megfizetésére.

15. A Banco Ceiss 2016. július 14-én fellebbezést nyújtott be az elsőfokú ítélet ellen az Audiencia Provincial de Valladolidhoz (valladolidi tartományi bíróság, Spanyolország; a továbbiakban: tartományi bíróság). Vitatta az ítélet azon részét, amely őt a költségek megfizetésére kötelezte, mivel úgy vélte, hogy a bíróság nem teljes egészében, hanem csak részlegesen adott helyt a keresetnek. L vitatta a fellebbezést.

16. 2016. december 21-én a Bíróság meghozta a Gutiérrez Naranjo ítéletet,[5] amelyben lényegében megállapította, hogy a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével ellentétes az olyan – a 2013. május 9-i ítélettel kialakítotthoz hasonló – nemzeti ítélkezési gyakorlat, amely időben korlátozza a tisztességtelen feltétel semmisségének megállapításához fűződő visszafizetési kötelezettséget, mégpedig csupán azon összegekre, amelyeket a tisztességtelen jelleget megállapító határozat kihirdetését követően jogalap nélkül fizettek meg.

17. 2017. január 13-i ítéletével a tartományi bíróság helyt adott a fellebbezésnek, mivel megállapította, hogy a keresetnek részlegesen adtak helyt, és hatályon kívül helyezte az elsőfokú ítélet azon részét, amely a Banco Ceisst a költségek megfizetésére kötelezte. A tartományi bíróság nem hivatkozott a Gutiérrez Naranjo ítéletre, és nem is változtatta meg az elsőfokú ítéletnek a küszöbkikötés semmisségéből eredő visszafizetési kötelezettségről szóló részét, mivel az nem képezte a fellebbezés tárgyát.

18. L felülvizsgálati kérelmet nyújtott be a legfelsőbb bírósághoz ezen ítélet ellen. Felülvizsgálati kérelmének alátámasztása érdekében L azzal érvel, hogy a megtámadott ítélet – azáltal, hogy nem alkalmazza a Gutiérrez Naranjo ítéletet, és hivatalból nem rendeli el a küszöbkikötés alapján beszedett összegek teljes visszafizetését – sérti többek között a polgári törvénykönyv 1303. cikkét, amely a szerződéses kötelezettségek semmisségéből eredő visszafizetési kötelezettséget szabályozza, a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével összefüggésben, amely megállapítja, hogy a tisztességtelen feltételek nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve. A Banco Ceiss vitatja a kérelmet, rámutatva arra, hogy mivel L nem nyújtott be fellebbezést az elsőfokú ítélet ellen, hogy a küszöbkikötés semmisségéből eredő visszafizetési kötelezettség időbeli korlátozását vitassa, a tartományi bíróság nem rendelhette el a teljes visszafizetést.

19. A kérdést előterjesztő bíróság kifejti, hogy 2013. május 9-i ítéletében a legfelsőbb bíróság megállapította a közérdekű keresetek alapján indult eljárásokban alperes bankok által a fogyasztókkal kötött bizonyos szerződésekben szereplő küszöbkikötések semmisségét az átláthatóság hiánya miatt, azonban időben korlátozta az e semmisségből eredő visszafizetési kötelezettséget, mivel megállapította, hogy az nem vonatkozik az említett ítélet kihirdetésének időpontját, tehát 2013. május 9-ét megelőzően teljesített fizetésekre, és a későbbi ítélkezési

[5] C-154/15, C-307/15 és C-308/15, EU:C:2016:980.

gyakorlat megerősítette ezt az ítéletet kártérítés iránti egyéni keresetek keretében. Ezt követően a Gutiérrez Naranjo ítéletben a Bíróság megállapította, hogy ez a 2013. május 9-i ítélettel kialakított nemzeti ítélkezési gyakorlat szerinti időbeli korlátozás ellentétes a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével. Így 2017. február 24-i ítéletétől (123/2017. sz.) kezdődően a legfelsőbb bíróság megváltoztatta az ítélkezési gyakorlatát, hogy az tükrözze a Gutiérrez Naranjo ítéletet. Mindazonáltal, amikor a Bíróság meghozta ezt az ítéletet, a spanyol bíróságok előtt számos jogvita volt folyamatban a küszöbkikötések semmisségével kapcsolatban, és a jelenlegihez hasonló jogvitákban a fogyasztók kérelmükben – elsődleges vagy másodlagos jelleggel – azt kérték a nemzeti ítélkezési gyakorlat okán, hogy a jogalap nélkül megfizetett összegek visszafizetése a 2013. május 9. utáni összegekre korlátozódjon, és a fogyasztók nem fellebbeztek a visszafizetést ezen ítélkezési gyakorlat miatt időben korlátozó ítéletek ellen.

20. A kérdést előterjesztő bíróság rámutat arra, hogy a spanyol polgári eljárást a rendelkezési elv, az eljárási cselekmények megtételéhez való jog elévülésére és a *mutatio libelli*, vagyis a kérelem megváltoztatásának tilalmára vonatkozó elv, a kérelemhez kötöttség elve *(principio de congruencia)*, valamint – a fellebbezéseket illetően – a *reformatio in peius* tilalma szabályozza. Amint azt a Tribunal Constitucional (alkotmánybíróság, Spanyolország; a továbbiakban: alkotmánybíróság) ítélkezési gyakorlata elismeri, ezen elvek közül néhány – mint például a *reformatio in peius* tilalma – a hatékony bírói jogvédelemhez való jogban gyökerezik, amelyet a spanyol alkotmány 24. cikke rögzít, és amelynek megfelelője az Európai Unió Alapjogi Chartájának (a továbbiakban: Charta) 47. cikkében található. A kérdést előterjesztő bíróság szerint nyilvánvaló, hogy a tartományi bíróság a jelen ügyben ezen elvek miatt nem rendelte el a küszöbkikötésen alapuló összegek teljes visszafizetését, mivel L nem nyújtott be fellebbezést az elsőfokú ítélet azon része ellen, amely csak a 2013. május 9-ét követően megfizetett összegek visszafizetésének kötelezettségét állapította meg.

21. A kérdést előterjesztő bíróság megjegyzi, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint azzal a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésében rögzített elvvel, hogy a tisztességtelen feltételek nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, összeegyeztethetetlen az, hogy időbeli korlátozásokat kössenek ki a fogyasztó által valamely tisztességtelen feltétel alapján jogalap nélkül megfizetett összegek visszafizetését illetően, azonban ez az elv nem abszolút jellegű, és az igazságszolgáltatás megfelelő működésére vonatkozó elvvel összefüggő olyan korlátai vannak, mint például a jogerő elve és a jogvesztő jellegű, észszerű határidők a kereset benyújtására. E tekintetben a kérdést előterjesztő bíróság megjegyzi, hogy a spanyol jogrend azon szabálya, amely szerint a fellebbezés lehetővé teszi az ítélet különböző megállapításainak külön-külön történő vitatását, és ha az ítélet valamely megállapítását a felek egyike sem vitatja, a fellebbviteli bíróság azt nem helyezheti hatályon kívül, illetve nem módosíthatja, bizonyos hasonlóságot mutat a jogerő elvével. A kérdést előterjesztő bíróságnak ezért kétségei vannak a nemzeti jogban rögzített rendelkezési elvnek, a kérelemhez kötöttség elvének, valamint a *reformatio in peius* tilalma elvének a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével való összeegyeztethetőségét, különösen pedig azt illetően, hogy az a nemzeti bíróság, amely előtt kizárólag a bank fellebbezett, a Gutiérrez Naranjo ítélet kihirdetését követően elrendelheti-e a tisztességtelen feltétel alapján beszedett összegek teljes visszafizetését, ha a fogyasztó nem nyújtott be fellebbezést az ítélet ellen, még ha mindez a *reformatio in peius* tilalmába ütköző módon hátrányosan érintené is a bank helyzetét.

22. E körülmények között a legfelsőbb bíróság úgy határozott, hogy felfüggeszti az eljárást, és az alábbi kérdést terjeszti előzetes döntéshozatalra a Bíróság elé:

„Ellentétes-e a 93/13/EGK irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével az olyan eljárási elvek alkalmazása, mint a rendelkezési elv, a kérelemhez kötöttség, valamint a *reformatio in peius* tilalmának elve, amely elvek azt a bíróságot, amelyhez a bank fellebbezést nyújtott be egy olyan ítélet ellen, amely időben korlátozta a fogyasztó által, egy semmisnek nyilvánított »küszöbkikötés« következményeként jogalap nélkül megfizetett összegek visszafizetését, megakadályozzák abban, hogy az említett összegek teljes visszafizetését rendelje el, és ezzel hátrányosabb helyzetbe hozza a fellebbezőt, mivel az említett korlátozás ellen a fogyasztó nem nyújtott be fellebbezést?”

23. Írásbeli észrevételeket L, az Unicaja Banco, a cseh, a spanyol, az olasz és a norvég kormány, valamint a Bizottság nyújtott be a Bírósághoz.

24. A C-600/19. sz. üggyel közösen tartott tárgyalásra 2021. április 26-án került sor, amelyen L, az Unicaja Banco, a spanyol, az olasz és a norvég kormány, valamint a Bizottság ismertette szóbeli észrevételeit.

IV. A felek észrevételeinek összefoglalása

25. L azt állítja, hogy a Gutiérrez Naranjo ítélet alapján a nemzeti bíróságnak a 93/13 irányelv szerinti fogyasztóvédelmi kötelezettségre tekintettel hivatalból meg kell állapítania a küszöbkikötés semmisségéből eredő visszafizetési kötelezettséget. Amint azt L a tárgyaláson előadta, L a nemzeti ítélkezési gyakorlat miatt nem támadta meg az elsőfokú ítéletet, és ha megtámadta volna, L-nek kellett volna viselnie a költségeket. L kezdettől fogva teljes visszafizetést követelt, így nincs szó a kereset tárgyának kiterjesztéséről, az időbeli korlátozást illetően pedig nem született jogerős határozat, így nincs ítélt dolog. L álláspontja a *reformatio in peius* tilalmával sem ellentétes, mivel a Gutiérrez Naranjo ítéletet tiszteletben kell tartani; ellenkező esetben L nem kaphat visszatérítést, a bank pedig megtartja a tisztességtelen feltételen alapuló összegeket.

26. Az Unicaja Banco azt állítja, hogy a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése nem követeli meg, hogy a fellebbezést elbíráló nemzeti bíróság hivatalból levonja a tisztességtelen feltételből eredő következtetéseket, ha ez a *reformatio in peius* tilalmára vonatkozó szabály alkalmazásának mellőzéséhez vezet. Semmi sem akadályozta meg L-t abban, hogy fellebbezést vagy csatlakozó fellebbezést nyújtson be az elsőfokú ítélet ellen, és L nemcsak hogy jogi képviselettel rendelkezett, hanem a küszöbön álló Gutiérrez Naranjo ítéletről is tudomással bírt. A *reformatio in peius* tilalmának szabálya a spanyol alkotmány 24. cikke által védett hatékony bírói jogvédelemhez való jog részét képezi, és a 2008. november 25-i Heemskerk és Schaap ítélet[6] alapján a 93/13 irányelv nem követeli meg e szabály figyelmen kívül hagyását. Amint arra az Unicaja Banco a tárgyaláson hivatkozott, az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elve nem sérül, mivel a Bizottság által hivatkozott nemzeti ítélkezési gyakorlat nem alkalmazható, és az ítélkezési gyakorlatban bekövetkezett változások nem vezethetnek a jogerős határozatok felülvizsgálatához.

[6] C-455/06, EU:C:2008:650.

27. A cseh kormány azt állítja, hogy a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével nem ellentétes a szóban forgó nemzeti eljárási elvek alkalmazása, amelyek a fellebbezésekre alkalmazva a jogerő elvéhez is kapcsolódnak. A Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint az ilyen elveket még a fogyasztóvédelem érdekében sem lehet figyelmen kívül hagyni, és a 2020. március 11-i Lintner ítélet [7] alkalmazandó a jelen ügyre.

28. A spanyol kormány azt állítja, hogy a 93/13 irányelv 6. cikkének – a Charta 47. cikkével összefüggésben értelmezett – (1) bekezdésével nem ellentétes azon szóban forgó nemzeti eljárási elvek nemzeti bíróság általi alkalmazása, amelyek megakadályozzák, hogy a tisztességtelen feltétel semmissége teljeskörűen érvényesüljön az elsőfokú ítélet jogerőre emelkedését követően hozott Gutiérrez Naranjo ítéletnek megfelelően. A nemzeti jogban biztosított jogorvoslatok időben történő igénybevételét elmulasztó fogyasztónak nyújtott védelem sértené ezeket az elveket, és a *reformatio in peius* tilalma a Charta 47. cikkében biztosított hatékony bírói jogvédelemhez való jogon alapul. A tényleges érvényesülés elve nem sérül, mivel a nemzeti jog – a fellebbezés lehetősége mellett – lehetővé teszi, hogy a felek első fokon érvényesítsék jogaikat, a bíróság pedig hivatalból megvizsgálja a tisztességtelen feltételeket. Amint azt a spanyol kormány a tárgyaláson előadta, a jelen ügy a jogerő elvére vonatkozik, és nem végezhető érvényes összehasonlítás a Bizottság által hivatkozott nemzeti ítélkezési gyakorlattal, és így nem sérül az egyenértékűség elve.

29. Az olasz kormány azt állítja, hogy a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével nem ellentétes a szóban forgó nemzeti eljárási elvek alkalmazása. A Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint az elsőfokú ítélet kedvezőtlen indokolása elleni fellebbezés hiánya jogerőre emelkedést von maga után, ami megakadályozza, hogy a fellebbezési eljárásban a bíróság hivatalból vizsgálja az uniós jog említett ítéletben szereplő téves értelmezését. Ez nem veszélyezteti a tényleges érvényesülés elvét, mivel a fogyasztó szabadon fellebbezhet, és a nemzeti vagy uniós ítélkezési gyakorlat későbbi megváltoztatása nem igazolhatja a jogerő elve alkalmazásának mellőzését. Amint azt az olasz kormány a tárgyaláson hangsúlyozta, a 93/13 irányelv 6. cikkére a nemzeti rendszerek által meghatározott keretek között lehet hivatkozni, ami feltételezi a nemzeti eljárási szabályok – például a jogerő elvének – tiszteletben tartását.

30. A norvég kormány azt állítja, hogy a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével nem ellentétes a szóban forgó nemzeti eljárási elvek fellebbezési eljárásokban való alkalmazása, még akkor sem, ha a megtámadott ítélet a 93/13 irányelvbe ütköző rendelkezéseket tartalmaz, feltéve, hogy a fogyasztó eljárási cselekményeinek megtételére vonatkozó jogvesztő határidők megfelelnek a tényleges érvényesülés elvének. Ezek az elvek az Unió és az EFTA tagállamainak közös nyomós érdekeit védik, és nem hagyhatók figyelmen kívül a tényleges érvényesülés elvének kiterjesztésével. Amint azt a norvég kormány a tárgyaláson hangsúlyozta, ha a nemzeti bíróságok tévesen értelmezik az Unió és az EGT jogát, más jogorvoslati lehetőségek is rendelkezésre állnak, mint például az állam felelősségének megállapítására irányuló keresetek és a jogerős határozatok felülvizsgálatát lehetővé tevő nemzeti szabályok.

31. A Bizottság azt állítja, hogy a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével ellentétes a szóban forgó nemzeti eljárási elvek alkalmazása, mivel sérül az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elve. A Bizottság véleménye szerint a jelen ügy nem a jogerő elvére vonatkozik, mivel az eljárás még folyamatban van. Az egyenértékűség elvét illetően a Bizottság azt állítja, hogy az alkotmánybíróság [8] és a legfelsőbb bíróság [9] állandó ítélkezési gyakorlata elismeri, hogy a közrendi szabályok hivatalból történő alkalmazása kivételt képez a szóban forgó elvek alól; mivel

[7] C-511/17, EU:C:2020:188.

[8] A Bizottság a 2008. március 10-i ítéletre (41/2008. sz.), valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatra hivatkozik.

[9] A Bizottság a 2008. június 20-i ítéletre (3257/2008. sz.) és a 2009. szeptember 16-i ítéletre (5696/2009. sz.) hivatkozik.

a 93/13 irányelv 6. cikkét közrendi szabályként ismerik el, a nemzeti bíróságnak hivatalból biztosítania kellett volna e rendelkezés teljes körű érvényesülését, anélkül hogy az említett elvek korlátozták volna ebben. A tényleges érvényesülés elvét illetően a Bizottság azt állítja, hogy a szóban forgó elvek szigorú alkalmazása lehetetlenné vagy rendkívül nehézzé teszi a 93/13 irányelv által biztosított jogok gyakorlását, mivel a nemzeti ítélkezési gyakorlat visszatartotta L-t attól, hogy megfelelő időben fellebbezést nyújtson be, és ez a jogi háttér az említett elvekkel együtt megfosztotta L-t az említett irányelv szerinti jogainak érvényesítésére szolgáló egyetlen jogorvoslati lehetőségtől. Amint arra a Bizottság a tárgyaláson hivatkozott, a jelen ügy kivételes jellegű, és noha a nemzeti bíróságnak a tisztességtelen feltételből eredő valamennyi következtetést le kell vonnia, nem sérül a védelemhez való jog, mivel e kötelezettség teljesítését megelőzően a bíróság meghallgatja a feleket, és így a hatékony jogorvoslathoz való jog az eljárás során mindvégig biztosított.

V. Értékelés

32. Kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra keresi a választ, hogy ellentétes-e a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével egyes olyan nemzeti eljárásjogi elvek – köztük a polgári perrendtartásról szóló törvény 216. cikkében, 218. cikkének (1) bekezdésében és 465. cikkének (5) bekezdésében rögzített rendelkezési elv, a kérelemhez kötöttség, valamint a *reformatio in peius* tilalma elvének – alkalmazása, amely elvek azt a nemzeti bíróságot, amelyhez fellebbezést nyújtottak be egy olyan ítélet ellen, amely időben korlátozta a fogyasztó által, egy tisztességtelen feltétel következményeként jogalap nélkül megfizetett összegek visszafizetését, megakadályozzák abban, hogy hivatalból az említett összegek teljes visszafizetését rendelje el a Gutiérrez Naranjo ítéletnek megfelelően, mivel az említett korlátozást nem vitatta a fogyasztó.

33. Amint az az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, ez a kérdés egyrészt a nemzeti bíróságot – ideértve a fellebbviteli bíróságot is – a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése alapján terhelő, a szerződési feltételek tisztességtelen jellegének hivatalból történő vizsgálatára és a feltétel tisztességtelen jellegének megállapításából eredő valamennyi következtetés levonására vonatkozó kötelezettség, másrészt pedig a nemzeti eljárásjog számos, az említett irányelv alapján indított eljárásokra irányadó elvének alkalmazása közötti kölcsönhatásból adódik. A rendelkezési elv általánosságban azt jelenti, hogy a felekre tartozik az eljárások megindítása vagy megszüntetése, valamint azok tárgyának meghatározása.[10] Ez az elv kapcsolódik a kérelemhez kötöttség elvéhez, amennyiben a bíróságnak biztosítania kell, hogy a határozatok összhangban legyenek a felek kérelmeivel.[11] Ezen túlmenően a *reformatio in peius* tilalmának elve szerint a felsőbb szintű bírósághoz kérelmet – például fellebbezést – benyújtó fél nem kerülhet hátrányosabb helyzetbe annál, mintha nem nyújtott volna be kérelmet.[12]

34. A jelen ügy által felvetett kérdés megválaszolása érdekében először egy előzetes észrevételt teszek a Charta 47. cikkének ebben az összefüggésben fennálló esetleges relevanciájával kapcsolatban (A. szakasz). Ezután megvizsgálom a Bíróságnak a tisztességtelen feltételek nemzeti bíróság által a 93/13 irányelv alapján hivatalból történő vizsgálatára vonatkozó ítélkezési

[10] Lásd e tekintetben: a Lintner ügyre vonatkozó indítványom (C-511/17, EU:C:2019:1141, 43. pont).

[11] Lásd e tekintetben: Muñoz-Perea Piñar, D., „Ámbito del principio de congruencia a la luz de la jurisprudencia de la Sala Primera del Tribunal Supremo", *Noticias Jurídicas*, 2020.

[12] Lásd e tekintetben: Trstenjak főtanácsnok Les Éditions Albert René kontra OHIM ügyre vonatkozó indítványa (C-16/06 P, EU:C:2007:728, 35. és 36. pont).

gyakorlatát – többek között a Gutiérrez Naranjo ítéletet – (B. szakasz), valamint az ezen ítélkezési gyakorlatban kialakított elveknek a jelen ügy körülményeire való alkalmazását (C. szakasz).

35. Ezen elemzés alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a 93/13 irányelvnek a tényleges érvényesülés elvével összefüggésben értelmezett 6. cikkének (1) bekezdésével a jelen ügy körülményei között ellentétes a szóban forgó nemzeti eljárási elvek alkalmazása.

A. Előzetes észrevétel

36. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból, valamint az Unicaja Banco és a spanyol kormány észrevételeiből kitűnik, hogy a jelen ügyben felmerült kérdés arra vonatkozik, hogy összeegyeztethetők-e a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével egyes olyan nemzeti eljárási elvek, amelyek a spanyol alkotmány 24. cikke által biztosított hatékony bírói jogvédelemhez való jogon alapulnak, amelynek megfelelője a Charta 47. cikkében található. A spanyol kormány szerint is figyelembe kell venni a Charta 47. cikkét e kérdés megválaszolása során.

37. Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a Charta 47. cikke, amely a hatékony bírói jogvédelem elvének megerősítését képezi, biztosítja a bíróság előtti hatékony jogorvoslathoz való jogot minden olyan személy számára, akinek az Unió joga által biztosított jogait és szabadságait megsértették.[13] A Charta 47. cikkének a jelen ügyben való alkalmazhatósága nem vitatott, mivel a szóban forgó nemzeti jogszabály a 93/13 irányelv hatálya alá tartozik, ezáltal pedig a Charta 51. cikkének (1) bekezdése szempontjából az uniós jog végrehajtásának minősül.[14]

38. Amint azt a C-693/19. és C-831/19. sz. ügyekre vonatkozó párhuzamos indítványom 59. és 60. pontjában részletesen kifejtettem, a Bíróság 93/13 irányelvre vonatkozó ítélkezési gyakorlata szerint sajátos összefüggés van a Charta 47. cikke és a tényleges érvényesülés elve között, amely szintén a tagállamokat terhelő, arra vonatkozó kötelezettségként nyilvánul meg, hogy biztosítsák az uniós jogon alapuló jogok bírói jogvédelmét (lásd a jelen indítvány 45. pontját).[15] E tekintetben a Bíróság megállapította, hogy a tagállamok azon kötelezettsége, hogy biztosítsák a jogalanyok 93/13 irányelvből származó jogainak tényleges érvényesülését, a Charta 47. cikkében is kimondott hatékony bírói jogvédelem követelményét jelenti, amely többek között az ilyen jogokon alapuló keresetekre vonatkozó eljárási szabályokra érvényes.[16]

39. Ezenkívül – amint azt a Bíróságnak a 93/13 irányelvre vonatkozó eddigi ítélkezési gyakorlata is mutatja – úgy tűnik, hogy a Charta 47. cikke a tényleges érvényesülés elve tekintetében nagymértékben támogató vagy kiegészítő szerepet játszik a nemzeti eljárási szabályoknak az ezen irányelv követelményeivel való összeegyeztethetőségének értékelésével kapcsolatban. A Charta 47. cikkének ebben az összefüggésben például meghatározó szerepe van a hatékony jogorvoslathoz való hozzáféréssel kapcsolatos kérdések tekintetében azért, hogy a felek gyakorolhassák a 93/13 irányelven alapuló jogaikat,[17] valamint a tisztességes eljáráshoz

[13] Lásd: 2021. április 20-i Repubblika ítélet (C-896/19, EU:C:2021:311, 40. pont).

[14] Lásd e tekintetben: 2014. szeptember 10-i Kušionová ítélet (C-34/13, EU:C:2014:2189, 47. pont); lásd még: Szpunar főtanácsnok Finanmadrid EFC ügyre vonatkozó indítványa (C-49/14, EU:C:2015:746, 83. és 84. pont).

[15] Lásd e tekintetben: Szpunar főtanácsnok Finanmadrid EFC ügyre vonatkozó indítványa (C-49/14, EU:C:2015:746, 85–97. pont). Lásd még például: van Duin, A., „Metamorphosis? The Role of Article 47 of the EU Charter of Fundamental Rights in Cases Concerning National Remedies and Procedures under Directive 93/13/EEC”, *Journal of European Consumer and Market Law*, 6. kötet, 2017., 190–198. o.

[16] Lásd: 2021. június 10-i VB és társai ítélet (C-776/19–C-782/19, EU:C:2021:470, 29. pont).

[17] Lásd többek között: 2013. március 14-i Aziz ítélet (C-415/11, EU:C:2013:164, különösen az 59. pont); 2014. szeptember 10-i Kušionová ítélet (C-34/13, EU:C:2014:2189, különösen a 45., 47. és 66. pont); 2016. december 21-i Biuro podróży „Partner” ítélet (C-119/15, EU:C:2016:987, 23–47. pont); vesd össze: 2014. február 27-i Pohotovosť ítélet (C-470/12, EU:C:2014:101, 36-57. pont).

kapcsolódó olyan kérdések, mint például a fegyveregyenlőség és a kontradiktórius eljárás elvének tiszteletben tartása tekintetében egy olyan bírósági eljárás keretében, amelyben a feltételek ezen irányelvre tekintettel való jogszerűségéről van szó. [18]

40. A jelen ügyben nem vitatott, hogy a felek számára biztosították a hatékony jogorvoslatokhoz való hozzáférést jogaiknak a 93/13 irányelvre tekintettel történő érvényesítéséhez. Amint arra a Bizottság utalt, a nemzeti bíróság azon kötelezettsége, hogy az említett irányelv 6. cikkének (1) bekezdése alapján a tisztességtelen feltételből eredő valamennyi következtetést levonja, szintén nem tűnik úgy, hogy a jelen ügy körülményei között sértené a védelemhez való jogot. Ezenkívül meg kell jegyezni, hogy a Gutiérrez Naranjo ítéletben a Bíróság a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésére alapozta érvelését, és úgy ítélte meg, hogy ebben az összefüggésben nem szükséges foglalkoznia a Charta 47. cikkével. [19] Mivel tehát nem terjesztettek a Bíróság elé a Charta 47. cikkével kapcsolatos önálló érveket, és a jelen ügyben felmerült kérdéseket ez idáig nem a Charta 47. cikke alapján kezelték, úgy tűnik számomra, hogy a jelen ügyben sem indokolt így eljárni.

B. A Bíróságnak a tisztességtelen feltételek nemzeti bíróságok által hivatalból történő vizsgálatára vonatkozó ítélkezési gyakorlata

41. Emlékeztetni kell arra, hogy a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése annak előírására kötelezi a tagállamokat, hogy a tisztességtelen feltételek nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve. [20] Ezenkívül az említett irányelv huszonnegyedik preambulumbekezdésével összefüggésben értelmezett 7. cikkének (1) bekezdése arra kötelezi a tagállamokat, hogy rendelkezzenek megfelelő és hatékony eszközökről annak érdekében, hogy megszüntessék a fogyasztókkal kötött szerződésekben a tisztességtelen feltételek alkalmazását. [21] Mivel e rendelkezések vonatkozásában terjedelmes ítélkezési gyakorlat alakult ki, fel fogom vázolni a nemzeti bíróság szerződési feltételek tisztességtelen jellegének hivatalból történő vizsgálatára vonatkozó kötelezettségének fennállásával és mértékével kapcsolatos ítélkezési gyakorlatból – többek között a Gutiérrez Naranjo ítéletből – levezethető azon irányadó elveket, amelyek a jelen ügyben lefolytatott elemzésem szempontjából a leginkább jelentősek.

1. A nemzeti bíróság hivatalból történő vizsgálatra vonatkozó kötelezettségének fennállása

42. Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a 93/13 irányelv által létrehozott védelmi rendszer azon az elven alapszik, amely szerint a fogyasztó az eladóhoz vagy szolgáltatóhoz képest hátrányos helyzetben van, mind tárgyalási lehetőségei, mind pedig tájékozottsági szintje tekintetében, amely helyzet az eladó vagy szolgáltató által előzetesen meghatározott feltételek elfogadásához vezet, anélkül hogy a fogyasztó befolyásolni tudná ezek tartalmát. [22] A 93/13 irányelv által előírt védelem biztosítása érdekében a fogyasztó és az eladó vagy szolgáltató közötti egyenlőtlen helyzetet csak a

[18] Lásd többek között: 2013. február 21-i Banif Plus Bank ítélet (C-472/11, EU:C:2013:88, 29–36. pont); 2014. július 17-i Sánchez Morcillo és Abril García ítélet (C-169/14, EU:C:2014:2099, 21–51. pont); 2021. április 29-i Rzecznik Praw Obywatelskich ítélet (C-19/20, EU:C:2021:341, 91–99. pont); vesd össze: 2015. július 16-i Sánchez Morcillo és Abril García ítélet (C-539/14, EU:C:2015:508, 23-50. pont).

[19] Lásd: 2016. december 21-i ítélet (C-154/15, C-307/15 és C-308/15, EU:C:2016:980, 42., 75. és 76. pont).

[20] Lásd: 2021. január 27-i Dexia Nederland ítélet (C-229/19 és C-289/19, EU:C:2021:68, 57. pont). Lásd még a 93/13 irányelv huszonegyedik preambulumbekezdését.

[21] Lásd: 2020. július 9-i Raiffeisen Bank és BRD Groupe Societé Générale ítélet (C-698/18 és C-699/18, EU:C:2020:537, 52. pont).

[22] Lásd: 2000. június 27-i Océano Grupo Editorial és Salvat Editores ítélet (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, 25. pont); 2019. március 26-i Abanca Corporación Bancaria és Bankia ítélet (C-70/17 és C-179/17, EU:C:2019:250, 49. pont).

szerződő feleken kívüli, pozitív beavatkozás egyenlítheti ki.[23] Ily módon a 93/13 irányelv által a fogyasztóknak biztosított védelem alapjául szolgáló közérdek természetére és jelentőségére tekintettel a nemzeti bíróság hivatalból köteles vizsgálni a 93/13 irányelv hatálya alá tartozó szerződési feltétel tisztességtelen jellegét, ezzel ellensúlyozva a fogyasztó és az eladó vagy szolgáltató közötti egyenlőtlen helyzetet, amennyiben rendelkezésére állnak az e tekintetben szükséges ténybeli és jogi elemek.[24]

2. A nemzeti bíróság hivatalból történő vizsgálatra vonatkozó kötelezettségének terjedelme

43. E kötelezettségnek a fellebbezés tárgyában eljáró nemzeti bíróság általi teljesítése tekintetében szintén az állandó ítélkezési gyakorlatból következik, hogy uniós szabályozás hiányában a jogalanyok uniós jogon alapuló jogainak a védelmét biztosító bírósági eljárási szabályok azok jogrendszereibe tartoznak, feltéve, hogy e szabályok nem kedvezőtlenebbek, mint a hasonló belső jellegű helyzetekre vonatkozó szabályok (az egyenértékűség elve), és nem teszik lehetetlenné vagy rendkívül nehézzé az uniós jogrend által biztosított jogok gyakorlását (a tényleges érvényesülés elve).[25]

44. Ami az egyenértékűség elvét illeti, a nemzeti bíróság feladata – amely bíróságnak közvetlen ismerete van a nemzeti jogrendjének a jogorvoslatokra alkalmazandó eljárási szabályairól –, hogy megvizsgálja az említett elv tiszteletben tartását, figyelembe véve a keresetek tárgyát, indokait és lényeges elemeit.[26] E tekintetben a Bíróság megállapította, hogy a 93/13 irányelv 6. cikke azon nemzeti jogszabályokkal egyenértékű, amelyek a nemzeti jogrendben a közrendi szabályok rangjával bírnak.[27] Ebből következik, hogy amennyiben a fellebbezési eljárásban eljáró bíróságnak lehetősége van valamely jogi aktus érvényességének a nemzeti közrendi szabályokra tekintettel történő, hivatalbóli vizsgálatára, vagy az erre köteles, jóllehet ezen összeütközésre első fokon nem hivatkoztak, e hatáskörét abból a célból is gyakorolnia kell, hogy a 93/13 irányelvre tekintettel hivatalból megítélje valamely feltétel tisztességtelen jellegét.[28]

45. A tényleges érvényesülés elvét illetően a Bíróság megállapította, hogy minden olyan esetet, amikor felmerül a kérdés, hogy valamely nemzeti eljárási szabály lehetetlenné vagy rendkívül nehézzé teszi-e az uniós jog alkalmazását, annak figyelembevételével kell megvizsgálni, hogy mi a helye e szabálynak az eljárás egészében, annak menetében, és mik a sajátosságai, valamint adott esetben azokat az alapelveket is figyelembe kell venni, amelyek a nemzeti jogrendszer alapjául szolgálnak, mint például a védelemhez való jog, a jogbiztonság elve és az eljárás szabályos lefolytatásának elve.[29] Ezzel kapcsolatban a Bíróság megállapította: az, hogy ezt az elvet tiszteletben kell tartani, nem terjeszthető ki odáig, hogy teljes mértékben kompenzálják a fogyasztó tétlenségét.[30]

[23] Lásd: 2010. november 9-i VB Pénzügyi Lízing ítélet (C-137/08, EU:C:2010:659, 48. pont); 2020. március 11-i Lintner ítélet (C-511/17, EU:C:2020:188, 25. pont).

[24] Lásd: 2009. június 4-i Pannon GSM ítélet (C-243/08, EU:C:2009:350, 32. pont); 2020. június 4-i Kancelaria Medius ítélet (C-495/19, EU:C:2020:431, 37. pont).

[25] Lásd: 2013. május 30-i Jőrös ítélet (C-397/11, EU:C:2013:340, 29. pont).

[26] Lásd: 2018. szeptember 20-i Danko és Danková ítélet (C-448/17, EU:C:2018:745, 40. pont).

[27] Lásd: 2018. május 17-i Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen ítélet (C-147/16, EU:C:2018:320, 35. pont).

[28] Lásd: 2013. május 30-i Jőrös ítélet (C-397/11, EU:C:2013:340, 30. pont).

[29] Lásd: 2021. április 22-i PROFI CREDIT Slovakia ítélet (C-485/19, EU:C:2021:313, 53. pont).

[30] Lásd: 2015. október 1-jei ERSTE Bank Hungary ítélet (C-32/14, EU:C:2015:637, 62. pont).

46. Egyébiránt a Bíróság elismerte, hogy a fogyasztóvédelem nem abszolút jellegű, és hogy az uniós jog nem kötelezi arra a nemzeti bíróságot, hogy eltérjen a bírósági határozatokat jogerőre emelő belső eljárási szabályok alkalmazásától, még akkor sem, ha ez lehetővé tenné a 93/13 irányelvben foglalt rendelkezés bármiféle megsértésének orvoslását.[31] A Bíróság ugyanis kiemelte, hogy az ítélt dolog elve mind az uniós, mind pedig a nemzeti jogrendekben jelentős szerepet tölt be, és mind a jog, mind a jogviszonyok stabilitásának, illetve az igazságszolgáltatás megfelelő működésének biztosításához nem lehet többé vita tárgyává tenni azokat a bírósági határozatokat, amelyek a rendelkezésre álló jogorvoslatok kimerülését, illetve az e jogok gyakorlására nyitva álló határidők elteltét követően jogerőre emelkedtek.[32]

47. Például a 2009. október 6-i Asturcom Telecomunicaciones ítéletben[33] a Bíróság különösen azt állapította meg, hogy az olyan nemzeti szabályozás, amely két hónapos határidőt ír elő, amelynek lejártakor, hatályon kívül helyezés iránti kereset hiányában a választottbírósági ítélet jogerőssé válik, és ily módon a *res iudicata* joghatásaival jár, összhangban van a tényleges érvényesülés elvével, megjegyezve, hogy ezen elv nem terjeszkedhet addig, hogy olyan fogyasztó tétlenségét is kompenzálja, aki jogainak érvényesítése érdekében semmilyen eljárást nem indított.

48. Ezzel szemben a 2016. február 18-i Finanmadrid EFC ítéletben[34] a Bíróság megállapította, hogy az olyan nemzeti szabályozás, amely a fizetési meghagyásos eljárás összefüggésében a jogerő elvét írja elő, nem összeegyeztethető a tényleges érvényesülés elvével, mivel a fizetési meghagyásos eljárást lezáró hatósági határozat jogerőre emelkedett, ami lehetetlenné tette a tisztességtelen feltételek végrehajtási szakaszban történő felülvizsgálatát azon egyetlen tény folytán, hogy a fogyasztó nem élt ellentmondással a határidőn belül, és nem volt elhanyagolható annak a kockázata, hogy a fogyasztó nem terjeszt elő ellentmondást.

3. A Gutiérrez Naranjo ítélet

49. Végül ami a szerződési feltétel tisztességtelen jellege megállapításának következményeit illeti, a Bíróság megállapította, hogy a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével összhangban a nemzeti bíróságok feladata, hogy a tisztességtelen szerződési feltételek alkalmazását mellőzzék annak érdekében, hogy azok ne váltsanak ki kötelező joghatásokat a fogyasztó vonatkozásában, kivéve, ha a tisztességtelen szerződési feltételek alkalmazásának mellőzését a fogyasztó ellenzi.[35] A nemzeti bíróságnak a feltétel tisztességtelen jellegének észleléséből a nemzeti jog alapján eredő valamennyi következtetést le kell vonnia annak biztosítása céljából, hogy el lehessen érni az említett rendelkezés szerinti eredményt.[36]

50. E tekintetben hangsúlyozni kell, hogy a Gutiérrez Naranjo ítéletben[37] a Bíróság megállapította, hogy a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével ellentétes az olyan – a 2013. május 9-i ítélettel kialakítotthoz hasonló – nemzeti ítélkezési gyakorlat, amely időben korlátozza a tisztességtelen feltétel megsemmisítéséhez fűződő visszafizetési kötelezettséget, mégpedig csupán azon összegekre, amelyeket a tisztességtelen jelleget megállapító határozat kihirdetését követően

31 Lásd: 2016. december 21-i Gutiérrez Naranjo és társai ítélet (C-154/15, C-307/15 és C-308/15, EU:C:2016:980, 68. pont).

32 Lásd: 2017. január 26-i Banco Primus ítélet (C-421/14, EU:C:2017:60, 46. pont).

33 C-40/08, EU:C:2009:615, 34–48. pont.

34 C-49/14, EU:C:2016:98, 45–55. pont.

35 Lásd: 2020. március 3-i Gómez del Moral Guasch ítélet (C-125/18, EU:C:2020:138, 58. pont).

36 Lásd: 2020. november 25-i Banca B. ítélet (C-269/19, EU:C:2020:954, 43. pont).

37 Lásd: 2016. december 21-i ítélet (C-154/15, C-307/15 és C-308/15, EU:C:2016:980, 61–75. pont). Részletes tárgyalásért lásd például: Leskinen, C. és de Elizalde, F., „The control of terms that define the essential obligations of the parties under the Unfair Contract Terms Directive: *Gutiérrez Naranjo*”, *Common Market Law Review*, 55. kötet, 2018., 1595–1618. o.

jogalap nélkül fizettek meg e feltétel alapján. A Bíróság megállapította különösen, hogy a tisztességtelen feltételt főszabály szerint úgy kell tekinteni, mint amely nem is létezett, úgyhogy a fogyasztóra nézve nem fejthet ki joghatást. Ennélfogva valamely feltétel tisztességtelen jellege bírósági megállapításának főszabály szerint azon jogi és ténybeli állapot helyreállítását kell eredményeznie, amelyben a fogyasztó az említett feltétel hiányában lenne. Következésképpen a nemzeti bíróság azon kötelezettsége, hogy mellőzze az olyan tisztességtelen feltétel alkalmazását, amely jogalap nélkül kifizetettnek bizonyuló összegek fizetésére kötelez, főszabály szerint ezzel egyező összegű visszafizetési kötelezettséget eredményez. A Bíróság hangsúlyozta, hogy a nemzeti jog nem sértheti a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése alapján a fogyasztókat megillető jogok lényegét, vagyis hogy egy tisztességtelen feltétel ne legyen kötelező rájuk nézve.

51. Következésképpen, a fenti ítélkezési gyakorlatból az következik, hogy a 93/13 irányelv nem írja elő a tagállamoknak, hogy a tisztességtelen feltételek nemzeti bíróságok által hivatalból történő felülvizsgálata tekintetében egy meghatározott eljárási rendszert fogadjanak el, feltéve, hogy eleget tesznek az uniós jog szerinti kötelezettségeiknek, ideértve azt is, hogy tiszteletben tartják az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvét. Ezenkívül a Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint, bár a fogyasztóvédelem nem abszolút jellegű, a tisztességtelen feltételek említett irányelv alapján történő vizsgálatát magukban foglaló eljárásokra irányadó nemzeti eljárási elvek sem azok. Amint azt a jelen indítvány 47., 48. és 50. pontjában ismertetett ítéletek is mutatják, a Bíróság kiegyensúlyozott megközelítést fogad el a nemzeti eljárási szabályok és a 93/13 irányelv követelményei közötti kapcsolatot illetően, miközben biztosítja, hogy az ilyen szabályok ne veszélyeztessék az említett irányelv által létrehozott fogyasztóvédelmi rendszert.

52. A Bíróság ítélkezési gyakorlatában kialakított ezen elvek fényében kell megvizsgálni a jelen ügy körülményeit.

C. A Bíróság ítélkezési gyakorlatában kialakított elvek alkalmazása a jelen ügy körülményeire

53. Elöljáróban meg kell jegyezni, hogy míg a cseh, a spanyol, az olasz és a norvég kormány úgy véli, hogy a jelen ügy tárgyát a jogerő elve képezi, addig L és a Bizottság nem ért egyet ezzel. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, hogy bár a jogerő elve nem szerepel a kérdésben, a kérdést előterjesztő bíróság a jogerő elvéhez hasonló nemzeti eljárási szabályokkal tűnik foglalkozni (lásd a jelen indítvány 21. pontját). Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a nemzeti jog értelmezésére és alkalmazására a nemzeti bíróság rendelkezik kizárólagos hatáskörrel.[38] Következésképpen, bár elemzésem a kérdésben szereplő nemzeti eljárási elvekre, mégpedig a rendelkezési elvre, a kérelemhez kötöttség elvére és a *reformatio in peius* tilalmának elvére összpontosít, nem látom okát annak, hogy miért ne lehetne azt a jogerőre vonatkozó nemzeti eljárási szabályok tekintetében alkalmazni, amennyiben a kérdést előterjesztő bíróság úgy véli, hogy azok a jelen ügy körülményei között alkalmazandók.

54. Az egyenértékűség elvét illetően a Bizottság azt állítja, hogy az alkotmánybíróság és a legfelsőbb bíróság állandó ítélkezési gyakorlata elismeri, hogy a közrendi szabályok hivatalból történő alkalmazása kivételt képez a szóban forgó nemzeti eljárási elvek alól, míg az Unicaja Banco és a spanyol kormány eltérő álláspontot képvisel (lásd a jelen indítvány 26., 28. és 31. pontját). A Bíróságnak a jelen indítvány 44. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlatára és arra a körülményre tekintettel, hogy a 93/13 irányelv 6. cikke a nemzeti közrendi szabályokkal egyenértékű rendelkezésnek minősül, azt a következtetést kell levonni, hogy ha a nemzeti jogban

[38] Lásd: 2020. július 9-i Raiffeisen Bank és BRD Groupe Societé Générale ítélet (C-698/18 és C-699/18, EU:C:2020:537, 46. pont).

az ilyen szabályok a szóban forgó nemzeti eljárási elvek alkalmazása alóli kivételnek minősülnek, akkor a fellebbezést elbíráló nemzeti bíróságnak hivatalból biztosítania kell a 93/13 irányelv 6. cikke (1) bekezdésének teljes körű érvényesülését, anélkül, hogy az említett elvek korlátoznák ebben.[39] Ezért a kérdést előterjesztő bíróság feladata annak megállapítása, hogy alkalmazható-e ez a nemzeti ítélkezési gyakorlat az alapügyre, és ha igen, úgy tűnik számomra, hogy az egyenértékűség elvének megsértését jelenti azon nemzeti eljárási elvek alkalmazása, amelyek megakadályozzák, hogy L hivatkozhasson a Bíróság azon ítélkezési gyakorlatára, amely L-nek a 93/13 irányelv szerinti jogaira vonatkozik.

55. A tényleges érvényesülés elvét illetően véleményem szerint a Bíróság ítélkezési gyakorlatából kiindulva komoly jelek utalnak arra, hogy a jelen ügy körülményei között a szóban forgó nemzeti eljárási elvek alkalmazása ellentétes a 93/13 irányelvnek az ezen elvvel összefüggésben értelmezett 6. cikkének (1) bekezdésével.

56. Igaz ugyan, hogy L nem nyújtott be fellebbezést vagy csatlakozó fellebbezést az elsőfokú ítélet azon része ellen, amely időben korlátozta a tisztességtelen feltétel alapján beszedett összegek visszafizetését, és hogy a Bíróságnak a jelen indítvány 45. pontjában említett ítélkezési gyakorlatára tekintettel a fogyasztó teljes tétlensége korlátozhatja a tényleges érvényesülés elvét. Hangsúlyozni kell azonban, hogy a jelen ügy körülményei között az L-hez hasonló fogyasztó azzal kapcsolatos mulasztása, hogy megfelelő időben lépéseket tegyen, annak tudható be, hogy a Bíróság Gutiérrez Naranjo ítéletének meghozatalakor – amely egyértelművé tette, hogy a 2013. május 9-i ítélettel kialakított nemzeti ítélkezési gyakorlat ellentétes a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével – már lejárt a fellebbezés vagy csatlakozó fellebbezés benyújtására a nemzeti jog alapján nyitva álló határidő.

57. Véleményem szerint ilyen helyzetben nehezen hibáztatható az L-hez hasonló fogyasztó azért, hogy nem nyújtott be megfelelő időben fellebbezést vagy csatlakozó fellebbezést annak érdekében, hogy megtámadja a 2013. május 9-i ítélettel kialakított nemzeti ítélkezési gyakorlatot, amely nem tette volna lehetővé számára, hogy megnyerje a pert. Az a körülmény, hogy a nemzeti jog – amint arra az Unicaja Banco és a spanyol kormány utalt – lehetőséget biztosít az érintett fél által fizetendő költségekről való rendelkezés kiigazítására, nem tud meggyőzni ennek ellenkezőjéről, tekintettel az említett nemzeti ítélkezési gyakorlat fennállására. Hasonlóképpen, ellentétben azzal, amit az Unicaja Banco állít, az a körülmény, hogy L jogi képviselettel rendelkezett, és nyilvánvalóan tudomással bírt a folyamatban lévő Gutiérrez Naranjo ügyről, nem kérdőjelezi meg ezt az elemzést. Amint azt a Bíróság megállapította, az, hogy a fogyasztó jogi képviselettel rendelkezik, nincs hatással a tisztességtelen feltételek 93/13 irányelv alapján történő vizsgálatát illetően a nemzeti bíróságot terhelő kötelezettségre.[40] Meg kell jegyezni továbbá, hogy Mengozzi főtanácsnok 2016. július 13-án ismertetett, Gutiérrez Naranjo ügyre vonatkozó indítványa[41] a Bíróság ítéletétől eltérő következtetésre jutott, és így a Gutiérrez Naranjo ítélet meghozatala előtt megerősíthette a nemzeti ítélkezési gyakorlatnak a 93/13 irányelvvel való állítólagos összeegyeztethetőségét.

[39] Érdemes megjegyezni, hogy a Bíróság elismerte, hogy a szerződési feltételek tisztességtelen jellegének a 93/13 irányelv alapján hivatalból történő vizsgálatára vonatkozó kötelezettség a nemzeti bíróságokat terhelő eljárási szabálynak minősül. Lásd: 2019. november 7-i Profi Credit Polska ítélet (C-419/18 és C-483/18, EU:C:2019:930, 74. pont). Így az a körülmény, hogy az említett nemzeti ítélkezési gyakorlat – amint arra az Unicaja Banco és a spanyol kormány utalt – eljárási jellegű közrendi szabályokra vonatkozik, önmagában nem zárja ki annak jelen ügybeli alkalmazását.

[40] Lásd e tekintetben: 2020. március 11-i Lintner ítélet (C-511/17, EU:C:2020:188, 40. pont); a Lintner ügyre vonatkozó indítványom (C-511/17, EU:C:2019:1141, 65–69. pont).

[41] Lásd: Mengozzi főtanácsnok Gutiérrez Naranjo és társai ügyre vonatkozó indítványa (C-154/15, C-307/15 és C-308/15, EU:C:2016:552, különösen a 38–76. pont).

58. E körülmények között tehát úgy kell tekinteni, hogy – amint arra a Bizottság utalt – a 2013. május 9-i ítélettel kialakított nemzeti ítélkezési gyakorlat fennállása a szóban forgó nemzeti eljárási elvek alkalmazásával összefüggésben azt eredményezte, hogy L-t megfosztották a 93/13 irányelven alapuló jogainak érvényesítéséhez szükséges eljárási eszközöktől. Ezenfelül – amint arra L utalt – annak megállapítása, hogy e nemzeti eljárási elvek megakadályozzák a fellebbezést elbíráló nemzeti bíróságot abban, hogy a Gutiérrez Naranjo ítéletnek megfelelően hivatalból elrendelje a fogyasztó által egy tisztességtelen feltétel alapján jogalap nélkül megfizetett teljes összeg visszafizetését, azt jelentené, hogy az L helyzetében lévő fogyasztónak nem lenne lehetősége arra, hogy teljes körű visszatérítésben részesüljön, a bank pedig megtartaná a tisztességtelen feltétel alapján jogalap nélkül megfizetett összegeket. E tekintetben, amint azt a Bíróság az említett ítéletben hangsúlyozta, a nemzeti jogszabályok nem alkalmazhatók oly módon, hogy az sértse a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése alapján a fogyasztókat megillető jogok lényegét, vagyis hogy egy tisztességtelen feltétel ne legyen kötelező rájuk nézve (lásd a jelen indítvány 50. pontját).

59. Azt is hangsúlyozni kell, hogy a jelen ügy körülményei véleményem szerint eltérnek azoktól, amelyek a 2020. március 11-i Lintner ítélet alapjául szolgáltak.[42] A Lintner ítéletben a Bíróság a Lintner ügyre vonatkozó indítványommal összhangban lényegében megállapította, hogy a tisztességtelen feltételeknek a 93/13 irányelv alapján hivatalból történő vizsgálata nem követeli meg a nemzeti bíróságtól, hogy figyelmen kívül hagyja különösen a rendelkezési elvet annak érdekében, hogy a szerződés valamennyi feltételét megvizsgálja, még azokat is, amelyek nem képezik a jogvita tárgyát. Ezzel szemben a jelen ügyben L kezdettől fogva a tisztességtelen feltétel alapján jogalap nélkül megfizetett összegek teljes visszafizetését követelte, és így ez a követelés a kereset tárgyának keretei között maradt (lásd a jelen indítvány 13. és 25. pontját).

60. Továbbá a Bíróság által a 2008. november 25-i Heemskerk és Schaap ítéletben alkalmazott megközelítés[43] szintén alkalmazhatatlannak tűnik számomra a jelen ügyben. Az említett ítélet az általánosságban a mezőgazdasági termékek után járó export-visszatérítésekkel kapcsolatos egyes uniós intézkedések értelmezésére vonatkozott. Ennélfogva a Bíróság azon megállapítása, hogy az uniós jog nem kötelezi a nemzeti bíróságot arra, hogy hivatalból alkalmazzon egy uniós rendelkezést, amennyiben ezen alkalmazás következtében sérül a *reformatio in peius* tilalmának nemzeti eljárási elve, megkülönböztethető a hatékony fogyasztóvédelem 93/13 irányelv alapján történő biztosításának – a jelen ügyben is szóban forgó – sajátos összefüggésétől.[44]

61. Következésképpen úgy kell tekinteni, hogy a szóban forgó nemzeti eljárási elvek nem egyeztethetők össze a tényleges érvényesülés elvével, mivel lehetetlenné vagy rendkívül nehézzé teszik annak a védelemnek a biztosítását, amelyben a 93/13 irányelv a fogyasztókat részesíti.

62. Arra a következtetésre jutok tehát, hogy a 93/13 irányelvnek a tényleges érvényesülés elvével összefüggésben értelmezett 6. cikkének (1) bekezdésével a jelen ügy körülményei között ellentétes a szóban forgó nemzeti eljárási elvek alkalmazása.

[42] C-511/17, EU:C:2020:188, 28–34. pont. Lásd még: a Lintner ügyre vonatkozó indítványom (C-511/17, EU:C:2019:1141, 49–53. pont).

[43] C-455/06, EU:C:2008:650, 44–48. pont. Lásd: 2014. február 13-i Maks Pen ítélet (C-18/13, EU:C:2014:69, 37. pont).

[44] Lásd e tekintetben: 2007. június 7-i van der Weerd és társai ítélet (C-222/05–C-225/05, EU:C:2007:318, 39. és 40. pont).

VI. Végkövetkeztetés

63. A fenti megfontolások összességére tekintettel azt javasolom, hogy a Bíróság a Tribunal Supremo (legfelsőbb bíróság, Spanyolország) által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésre a következő választ adja:

A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv 6. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni a tényleges érvényesülés elvével összefüggésben, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti eljárási elvek alkalmazása, mint a rendelkezési elv, a kérelemhez kötöttség, valamint a *reformatio in peius* tilalmának elve, amely elvek azt a nemzeti bíróságot, amelyhez a bank fellebbezést nyújtott be egy olyan ítélet ellen, amely időben korlátozta a fogyasztó által, egy semmisnek nyilvánított küszöbkikötés következményeként jogalap nélkül megfizetett összegek visszafizetését, megakadályozzák abban, hogy az említett összegek teljes visszafizetését rendelje el.